

стимулювання регіонів, які досягли найкращих результатів у забезпеченні ефективного використання усіх складових потенціалу регіону.

У свою чергу, органи державної місцевої влади повинні зосередити свої зусилля на формуванні сприятливого інвестиційного клімату в регіоні та підвищенні його інвестиційної привабливості, оскільки це є запорукою підвищення ефективності використання потенціалу регіону, в тому числі й трудового, а також є чинником зростання валового регіонального продукту; здійсненні моніторингу показників, що характеризують якість та рівень життя населення, в першу чергу тих, які відображають розвиток системи охорони здоров'я та профілактики захворюваності, екологічний стан на території регіону, рівень доходів та структуру видатків населення; вжитті заходів щодо належного розвитку виробничої та соціальної інфраструктури регіону.

Література

1. Україна в 2005—2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / За ред. Ю. Г. Рубана. — К.: НІСД, 2009. — 655 с.
2. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України за 2007 рік. — К.: Міністерство економіки України, 2007. — 254 с.

УДК 338

Н. О. Ткаченко

СТАН ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ДЕМОГРАФІЧНИХ КОЛИВАНЬ

Розвиток освітньої сфери, економіки і демографічної сфери досить взаємопов'язані. Не лише освіта впливає на економічний розвиток та демографічну структуру суспільства, а й відчуває на собі їх зворотній вплив. Зараз українська освіта переживає етапи негативного зворотного впливу економічної та демографічної кризи.

Наслідки демографічного спаду 1998—2003 р. та зменшення загальної чисельності населення України суттєво вплинули на старіння нації українців (кількість дорослого населення перевищує молоде покоління у два рази). Отже і загальна чисельність

освіченого молодого населення, спроможного до інновацій, поступово зменшується, тягнучи за собою погіршення у економічній, демографічній, освітній, науково-дослідній та інших сферах людського життя. На даний час обов'язковим отримання вищої освіти вважає 50,5 % випускників, а працювати у науці бажають лише 4,9 % [1].

Прямий вплив освіти на економіку може відбуватись у таких формах:

- через зростання продуктивності праці людей з вищим рівнем освіти;
- через зростання доходів освічених людей за рахунок вищих посад та кращих перспектив у трудовій сфері;
- через позитивні зовнішні ефекти від освіти.

Сучасні дослідники ефектів від освітньої сфери вважають, що вплив освіти може відбуватись за різними напрямками, і кожен має позитивні результати, що будуть проявлятися ще багато років потому. Здобуття середньої освіти впливає на вибір людиною майбутньої професії. Результат 10—12 річного навчання у шкільному закладі освіти буде проявляти себе не тільки у процесі отримання вищої освіти (ще шість років), але й протягом всього життя, тобто приблизно ще 50 років [2].

Загалом зовнішні ефекти від освіти проявляються у:

- кращій раціоналізації освіченими людьми своєї діяльності та буття, а також спонування до цього оточуючих;
- пристосуванні до мінливості життя та нестабільності економічного середовища;
- прагнення та досягнення вищих рівнів продуктивності праці;
- оптимальному розподілі власних ресурсів, отриманні більшої віддачі від їх використання;
- стимулювання себе та оточуючих до раціональності при прийнятті рішень.

Прямий вплив освіти на демографічну структуру і пропозицію праці може відбуватись у формі:

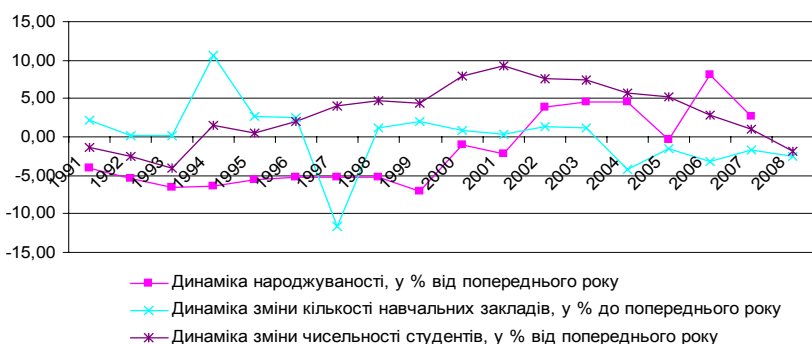
- пізні шлюби через зацікавленість спочатку досягти вищого рівня у професійному та кар'єрному зростанні;
- менша родина (виховання однієї—двох дітей як наслідок пізніх шлюбів та раціональності у підході до планування сім'ї);
- більша тривалість років роботи жінок.

Зворотній (негативний) вплив економіки та демографії на освітню сферу проявляється у загальних тенденціях до зменшення приросту кількості студентів, закладів освіти, якості освітніх послуг та зайнятості в Україні.

Цілеспрямованість школярів та зацікавленість їх у навчанні значно впала, і в більшій мірі за рахунок впевненості у відсутності у майбутньому конкуренції за робочі місця та конкурсів до вишів. Наслідками такої байдужості до власного рівня освіти та здобутих навичок буде відчутний спад конкурентоспроможності та економічного зростання вітчизняної економіки.

У найближчий час можна очікувати стрімке зменшення кількості абітурієнтів, що потягне за собою закриття менш впливових вишів, скоріш за все недержавної форми власності, масові звільнення та скорочення науково-методичного персоналу.

Суттєво буде страждати і якість освіти. За меншої кількості студентів, навчальний заклад не зможе дозволяти собі винаймати фахівців вищого рангу (через фінансову обмеженість), а залучатиме більш дешевих, а отже і гірших за своїм професійним рівнем освітян. Як наслідок, екстерналії від освіти також будуть менш вагомими, ніж за умов достатнього попиту на освіту та високого фінансування освітньої сфери.

* Розраховано за даними Держкомстату України [3].

Рис. 1. Динаміка розвитку сфери освіти в Україні

Аналізуючи демографічну структуру та її вплив на освітню сферу можемо сказати, що загальна тенденція спаду всіх показників після 2007 року дещо нагадує ситуацію 1992—1994 років, коли нестабільна економічна ситуація в країні мала негативні наслідки у професійній (суттєві зміни у попиті на робочу силу), науковій (зменшення попиту на наукові дослідження) сферах, а отже і економічна криза 2007—2008 років повторює цю ситуацію.

Починаючи з 2001 р. приріст кількості студентського населення, порівняно з попереднім роком, поступово зменшується.

Очікується, що народжені після 1992 р. досягнуть зрілого віку після 2009 р., а отже динаміка вступників у вищі навчальні заклади матиме негативну тенденцію. Покращення ситуації настане не раніше 2020 р. коли позитивний приріст населення матиме результативний вплив на освітню сферу.

Також позитивних тенденцій не має динаміка зміни кількості навчальних закладів. Вони першими відчують на собі наслідки демографічного спаду. У 1997—1998 рр. кількість навчальних закладів суттєво знизилось за рахунок зміни вимог до освітньої діяльності. Даний стрибок не можна відносити до загальної тенденції. Починаючи з 2004 р. спад у приростах кількості студентів безпосередньо вплинув на від'ємний приріст навчальних закладів в Україні. З одного боку це стимулюватиме навчальні заклади до покращення якості освіти та умов навчання, підвищуючи свої конкурентні позиції, але при цьому звільняючи деяку частину персоналу та підвищуючи рівень безробіття в країні.

Отже, загальний стан освітньої сфери в Україні безпосередньо залежить від демографічної та економічної сфер. Негативні тенденції в одній сфері, є причинами виникнення наслідків у інших.

На нашу думку, наслідки негативних коливань у демографічній та економічній сферах і їх вплив на освітню сферу можна зменшити за рахунок:

- державного контролю та підтримці належного рівня освіти;
- заохочення майбутніх студентів до навчання (додаткові можливості, новітні програми, відвідування навчальних закладів інших країн);
- надання більшої самостійності навчальним закладам та підтримка здорової конкуренції на ринку освітніх послуг;
- покращення умов для надання другої вищої освіти, підвищення кваліфікацій, можливостей отримувати дві спеціальності одночасно;
- матеріальне заохочення (знижки в оплаті, безоплатне навчання, підтримка у подальшому працевлаштуванні, додаткові пільги).

Література

1. Українське суспільство 1992—2008. Соціологічний моніторинг / За ред. д-р екон. наук В. Ворони, д-р соц. наук М. Шульги. — К.: Інститут соціології НАН України, 2008. — 656 с.

2. Власова С. В. Механизмы влияния образования на науку // Вестник МГУ. — Т.7. — 2004. — № 1. — С. 96—105.

3. Статистичні дані щодо населення України по роках. Сайт Державного комітету статистики // www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html

4. *Трибушина Е.* Детское время // Корреспондент. — 2010. — № 4, 5 февраля. — С. 34—35.

5. Економіка знань та її перспективи для України: Наукова доповідь. / За ред. В. М. Гейця. — К.: НАН України, 2005.

6. *Gemmell N.* Externalities to higher education: a review of the new growth literature. // The National Committee of inquiry into Higher Education. Report 8. // www.ecsocman.edu.ru/db/msg/204480.html.

УДК 332.025.12

М. П. Торб'як

РЕГІОНАЛЬНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНИХ АНТИКРИЗОВИХ ЗАХОДІВ

Функціонування та розвиток економіки України в кризовій ситуації є можливим за умов реалізації узгодженої політики держави на всіх рівнях. Інвестиційні процеси відіграють значну роль у стабілізації регіонального господарства, забезпеченні комплексного розвитку регіонів, розбудові економічного простору. Створені внаслідок приватизації державного майна суб'єкти господарювання ввійшли в інвестиційний простір регіону та підпорядковані загальним правилам трансформації регіонального господарства. Руйнівні тенденції унеможливили розвиток виробництва на принципах самоорганізації, але перехід до управління інвестиціями сприяє поліпшенню ситуації.

Використання інвестиційного ресурсу на цілі господарства передувє певним структурним змінам суб'єктів господарювання регіону, до яких спрямовуються ресурси через державні програми залучення інвестицій, приватизацію об'єктів державної та комунальної власності, використання можливостей виробничої системи щодо саморозвитку. Перевага надається новим формам інвестування, які виникають унаслідок поєднання із природними ресурсами регіону, а також завершеним формуванням територіальних об'єктів господарства та інтелектуальним ресурсам: знанням населення регіону, об'єктам інтелектуальної власності, правам використання природних ресурсів регіону та засобам вироб-